

Robotterne tager vores arbejde. Heldigvis.

Af Rasmus Koss Hartmann, lektor, Center for Integrerende Innovationsledelse, Syddansk Universitet

Robotteknologi kommer til at føre til arbejdsløshed. Det er næsten ikke til at undgå: afhængigt af hvordan man opgør det, peger de fleste analyser på, at knap halvdelen af det arbejde, som i dag udføres af mennesker på det danske arbejdsmarked, vil kunne erstattes af teknologi, der allerede eksisterer. Det drejer sig ikke kun om industrirobotter, men også kunstig intelligens, øget brug og sammenkobling af sensorer og automatisering og digitalisering i bred forstand.

FRONTERNE I DAGENS debatter om ny teknologi er til at få øje på. De mest teknologibejærede hæfter sig ved, at ny teknologi kommer til at øge produktiviteten i dansk erhvervslev, så vores internationale konkurrenceevne kan øges, danske virksomheder vil vokse, og produktion kan hjemtages fra lavtlønslande. Vi slipper af med rutinearbejde, og arbejdslivet bliver mere spændende og udfordrende. Øget produktivitet vil gøre os alle sammen rigere. Omvendt understreger andre, at den nye teknologi kommer til at skabe vedvarende arbejdsløshed og rammer 'midt i' arbejdsmarkedet, så afstanden mellem top og bund bliver større. 'Livslang' uddannelse bliver tit anbefalet, men har ikke altid tilfredsstillende resultater. Og man kan være bekymret for, hvad det betyder, at mennesker i højere grad interagerer med maskiner – bliver der plads til varme hænder, når robotterne kommer?

HELDIGVIS ER ARGUMENTERNE ikke nye, og historien kan give svar på, hvad det er, der sker og nok kommer til at ske. Hver gang vi siden 1800-tallet har stået over for omfattende teknologisk forandring, har der været optimisme og bekymring. Begge perspektiver har vist sig berettigede.

NY TEKNOLOGI GØR os rigere. Den løfter levestandarder, så ting, der er forbeholdt samfundets absolutte top få generationer senere, kan være alment tilgængelige. Det kommer også til at ske denne gang, hvor ikke kun robotter og kunstig intelligens, men også en lang række andre teknologier indenfor bl.a. miljø, energi, transport og sundhed kommer til at ændre levestandarder. For det bedre.

MEN DET TAGER tid. Hver gang vi har oplevet omfattende teknologisk forandring, går der lang tid, før teknologien bringer rigdom til de mange. Ligesom tidligere ser vi i disse år betydelig produktivitet fremgang i både Europa og USA, men ikke højere lønninger, så gevinsten fra ny teknologi tilfaldt og tilfalder især ejere af produktionsapparatet. Da England som det første land i verden blev industrialiseret, førte det i første omgang til massiv elendighed og social nød. Arbejdere blev mere produktive, men høstede nærmest ingen af frugterne af effektiviseringen. Det samme gentog sig i andre lande i takt industrialiseringen, og afspejler sig i nyere tid i Kina og dele af Afrika. Mønsteret vender først, når teknologier bliver mere standardiserede, og når det bliver tydeligt, at der er opgaver, som nye teknologier ikke overtager, når nye jobs opstår, og når arbejdsmarkedet justeres til de nye vilkår, som teknologien skaber. I mellemtiden møder ny teknologi ofte modstand, nogle gange massivt.

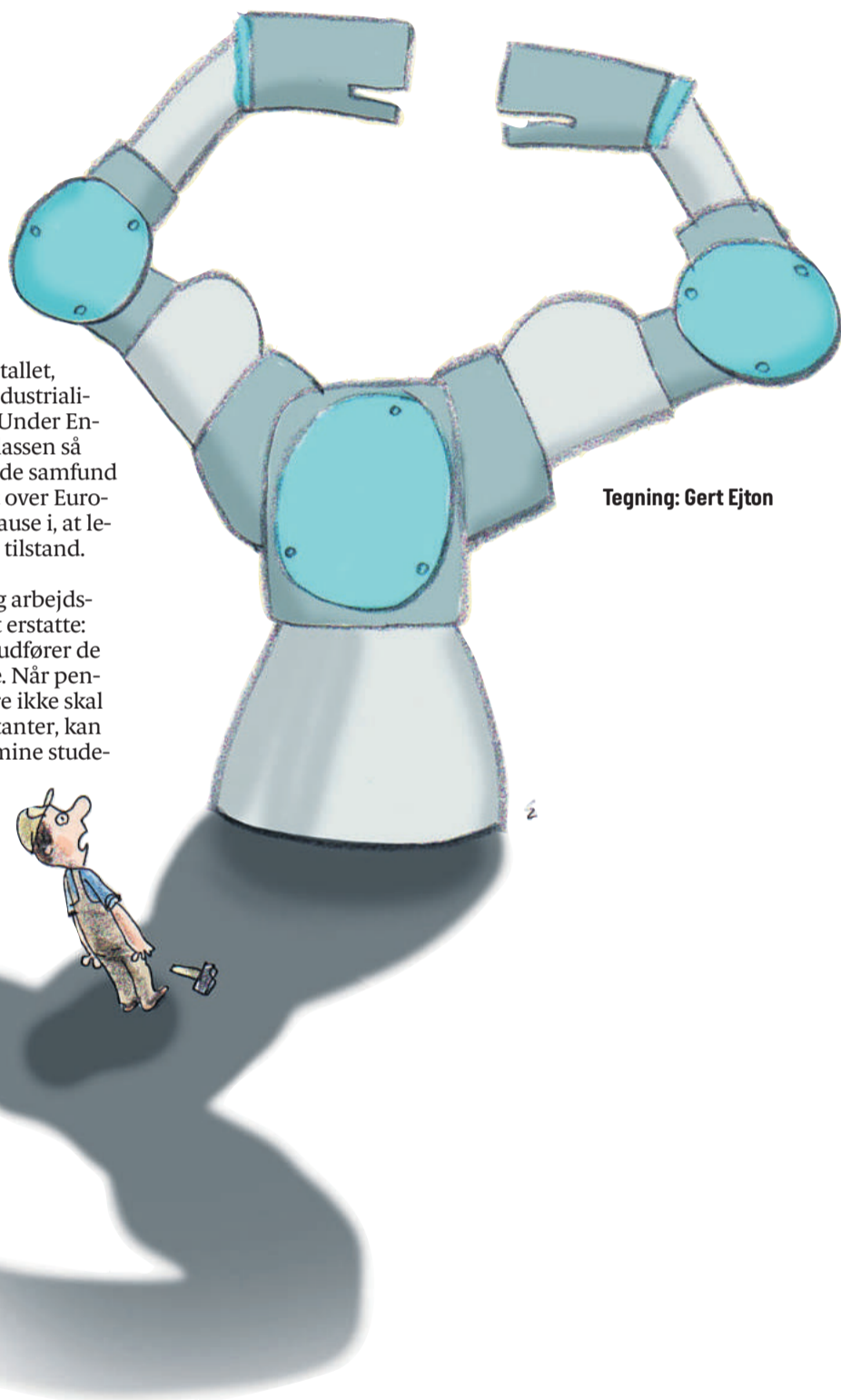
PERIODEN FRA NY teknologi indføres, til den skaber bredt fremskridt, kan dog være både lang og krævende for de, der ikke ejer andet end deres arbejdskraft. Friedrich En-

gels, Karl Marx' medforfatter til Det Kommunistiske Manifest, har lagt navn til, hvad man kalder 'Engels Pause': den periode i begyndelsen af 1800-tallet, der ligger imellem den begyndende industrialisering og bredt forbedrede levestandarder. Under Engels Pause i 1800-tallet, blev arbejderklassen så udpint, at utilfredsheden destabiliserede samfund og satte 'kommunismens spøgelse' frit over Europa. Men der er altså 'kun' tale om en pause i, at levestandarder forbedres, ikke en permanent tilstand.

NÅR NY TEKNOLOGI erstatter menneskelig arbejdskraft, gør den nemlig mere end bare at erstatte: den forøger værdien af, at mennesker udfører de opgaver, som robotter ikke kan udføre. Når pengeautomater gør, at bankmedarbejdere ikke skal bruge så meget tid på at udbetale kontanter, kan de bruge mere tid på rådgivning. Når mine studerende kan se forelæsninger på nettet, kan jeg bruge mere tid på at snakke med dem om de ting, som de i særligt høj grad synes er spændende (eller svært). Når en robot hjælper en SOSU-assistent med at løfte en ældre og med at gøre rent, kan der bruges tid på nærvær. Selv med stadig mere avanceret robotteknologi er vi meget langt fra dér, hvor robotter kan det samme som mennesker. Mange ledende forskere mener fortsat, at vi aldrig når dertil.

NY TEKNOLOGI SKABER også arbejdspladser. Det sker ikke kun, fordi jobs flytter tilbage fra lavtlønslande. Nye erhverv opstår også for at arbejde med den nye teknologi – bilen gjorde karetmagere arbejdsløse, men skabte behov for mekanikere, internettet gjorde typografer arbejdsløse, men skabte behov for grafiske designere, osv. Nogle gange bliver det simpelthen også nødvendigt at bringe mennesker tilbage i en ellers automatiseret produktion, fordi det viser sig, at der er behov for innovation eller mere fleksibilitet, end robotter kan levere. Kombinationen af øget velstand og lavere priser skaber øget behov for varer, som det kræver arbejdspladser at producere. Og endelig skaber øget velstand efterspørgsel på ting, der ikke før var tilgængelige.

ARBEJDSMARKEDET OG ANDRE samfundsinstitutioner har også brug for at tilpasse sig ny teknologi. Fagbevægelsen og vel-

Tegning: Gert Ejton

færdsstaten var f.eks. ikke nødvendige i et landbrugssamfund, men skulle opfindes for at få industrisamfundet til at hænge sammen. Måske bliver der behov for mere vidtrækkende former for social sikring denne gang. Der bliver også behov for at uddanne til nye jobs, og det bliver nemmere, når teknologi holder op med at forandre sig hurtigt og bliver standardiseret. Der er en grænse for, hvor længe eksponentiel vækst kan fortsætte, så på et tidspunkt falder hastigheden i forandringer, selvom det kan være svært at tro midt i omvæltningerne. Når det sker, bliver værdien af ny teknologi bredere delt og attraktive jobs tilgængelige for flere.

ALLE DISSE TING tager tid og vil være smertefulde. Men på den anden side af det vil vores børn og børnebørn sidde tilbage med så dramatisk forhøjede levestandarder, at de vil undre sig over, at vi levede under så primitive vilkår, som vi har i dag. Heldigvis.